

Emile Durkheim
(delitev dela, družbena dejstva, pojem normalnega, anomija, kolektivna zavest)

Emile Durkheim (1858 - 1917) - francoski teoretik, profesor filozofije;

- 1* Trdil je, da je družba trdno integrirana skupnost, sistem, podoben živemu bitju (ni organizem), enotnost družbe in njena sposobnost da deluje kot celota izhajata iz **kolektivne (družbene) zavesti** oz. kolektivnih predstav. Te obstajajo objektivno, nahajajo se v zavestih posameznikov in so vendarle samostojne. Ni preciziral tega pojma (menijo pa da je podoben sociološkemu pojmu kulture).
- 2* Kolektivna zavest je interiorizirana v otroštvu, njen vpliv pa je predvsem v tem, da ga sili k brzdanju in podrejanju potrebam in zahtevam družbe. Mogoče je objektivno ugotoviti obstoj družbene zavesti in jo empirično opazovati.
- 3* Durkheim največji pomen med kolektivnimi predstavami pripisuje religiji (skrita vsebina oboževanje družbe), ki je tudi najstarejša. Religija ima funkcijo kot mehanizem, ki zagotavlja podrejanje posameznika družbeni skupnosti.
- 4* Družbene institucije in pojavi ne morejo biti tvorba posameznikov, ampak vedno in edino družbe kot celote. To je mogoče tudi statistično dokazati (na primer: pri samomorih obstajajo pravila, ki jih lahko razlagamo edino s splošno družbeno pogojenostjo).
- 5* Ohranjanje kolektivne zavesti v aktivnem stanju predpostavlja, da bo v družbi prišlo do nizke stopnje kršitev norm in standardov, kar družbeni skupnosti omogoča reagiranje. Z obsojanjem kršilcev se skupnost potrjuje kot celota, sposobna za delovanje. Manjša količina kršitev bo omogočila večjo aktivnost in prožnost družbe. Dejavniki družbene kohezije so lahko celo vojne in naravne katastrofe ter so zato normalni pojavi (t.i. Durkheimov paradoks).
- 6* Durkheim spregleda dejstvo da so tudi kolektivne predstave in družbene institucije predvsem objektivizirani produkti povezane dejavnosti posameznikov.
- 7* Durkheim je znan tudi po stališčih, ki so vezana na pozitivizem. Med take sodi njegovo pojmovanje metodologije in razlage v sociologiji. Sociolog naj pristopa k predmetu z zunanje strani, kot k predmetu, saj ga je le tako možno znanstveno spoznati. Treba je najti zunanje kazalce, ki neposredno ustrezajo notranjemu bistvu pojava. Znanstvena razlaga je popolna šele kot povezava vzročne in funkcionalne razlage.

8* Družbo deli na dva tipa v odvisnosti od stopnje razvoja delitve dela:

- 1) **Družbe z nerazvito delitvijo dela**, v kateri morajo vsi posamezniki ravnati in se vesti na isti način imenuje družba z mehanično solidarnostjo. Uniformnost take družbe se nanaša na tip osebnosti, še posebej na uradno vero. V kaznovanju prevladuje retribucija (kaznovani prizadet s trpljenjem in oškodovanjem).
 - 2) **Družbe z razvito delitvijo dela (poklic)** in z organsko solidarnostjo pa so možni različni tipi osebnosti, različne vere in svetovni nazori, v pravu prevladuje retributivno pravo (temelji na povračilu škode). Taka družba prihaja do kohezije na temelju medsebojne odvisnosti članov družbe, ki proizvajajo različne izdelke in storitve, uniformnost ni več potrebna.
- 1* **Anomija** - je pojem, ki ga je vpeljal Durkheim in pomeni razkroj prava in spoštovanja družbenih pravil nasploh. Do njega prihaja zaradi individualizma, pretirane konkurenčnosti, neuspešne integriranosti posameznika v družbo ter patološke in vsiljene delitve dela v družbi. Njegovo razlikovanje pojmov mehanične in organske solidarnosti vodi do pojmov modernizacije in moderne družbe.

Emile DURKHEIM (1858 - 1916 / 17) - povzeto iz predavanja

Bil je profesor filozofije, sociolog, ki je v Franciji legitimiral sociologijo nasploh (menil je, da družba ni organizem, je pa potrebno k njej na tak način pristopati).

- Durkheim (Durkem) je rojen v Franciji, bil je Jud, oče in ded sta bila rabina, in je tudi on bil namenjen za tako službo, vendar on sam ni bil veren.
- Tokrat je bilo potrebno zaumevanje posameznika, on pa je šel po nasprotni poti. Je že imel funkcionalistične ideje. Najprej katedra v Parizu, na Sorboni, edina katedra sociologije na kateri je predaval **Thard**, ki se je ukvarjal z delikvenco, ki jo je tolmačil psihološko (s posnemanjem).
- Durkhemu je katedra bila nedosegljiva, zato se je opredelil proti. Po njegovem mnenju je posameznikovo vedenje odvisno od družbe, vpliva nanj. Družba ima premoč v odnosu do posameznika, posameznik je samo akter, ki izvaja tisto, kar od njega močnejši zahteva.

I. Durkheimovo prvo delo, je hkrati njegova doktorska disertacija **Delitev družbenega dela**, 1893, kjer nakaže osnovno smer razvoja človeške družbe. Človeška družba se razvija delitvijo dela. Po Durkhemu naj bi obstajala **dva razvojna tipa delitve družbenega dela**:

- 1) TIP DRUŽBE Z NERAZVITO DELITVIJO DELA in
- 2) TIP DRUŽBE Z RAZVITO DELITVIJO DELA

- Durkhem predlaga, da jemljemo pravni sistem neke družbe, kot kazalec njenega razvoja. **Loči**:
 1. RETRIBUTIVNO PRAVO - Po Durkheimu je prvotno pravo, retributivno pravo. To je pravo kjer se kaznujejo prekrški na zelo brutalen način. Gre za neke vrste kazensko pravo, kjer so kazni hude. Družba mora posamezniku pokazati, da ona ima premoč. Zato prekrške hudo kaznujejo, da ljudi ustrahujejo z hudimi (strogimi) kaznimi. Ni drugih mehanizmov, kako bi dosegali, da se posamezniki vedo skladno s pravili družbe. Če je v družbi takšno pravo, je takšna druž. nerazvita.
 2. RESTITUTIVNO PRAVO - To je pogodbeno pravo, kjer so kazni restitutivnega značaja. Restitucija = *vrnitev v prejšnje stanje, nadomestilo škode*. Več ne režejo rok, in vendar te prisilijo, da povrneš škodo. To pravo je pravo mederne družbe. Ko se gospodinjstvo loči od gospodarstva, se pojavijo gospodarski subjekti, ki sklenjajo pogodbe. Restitutivno pravo je pogodbeno pravo.
- Po vrsti prava, takoj vemo, za kakšno družbo gre. Retributivno in restitutivno pravo se razlikujeta tudi glede organizacije:
 - a) SEGMENTARNA ORGANIZACIJA je značilna za nerazvite družbe. Pri segmentarni organizaciji je vsaka enota družbe organizirana enako (vsi v organizaciji se ukvarja z enakim poslom npr. živinoreja, gozdarstvo, poljedelstvo), obstaja enak patriarhalen red (oče je glavni), enaka vera, enaki nazori,... Odstopanja niso dovoljena;
 - b) SISTEMATIZIRANA ORGANIZACIJA je značilna za razvite družbe. Pri sistematizirani organizaciji je razvita delitev dela, enote so specializirane in različne. Pojavijo se podjetja z različnim delom, specializirana za različno dejavnost (storitvena dejavnost, d.d., d.o.o, ...). V takšni družbi najdemo različne tipe družin (so različno organizirane, različno prostčasne, nevladne organizacije,...). Posameznik postane bolj svoboden v razviti družbi. Nek drugi mehanizem ga veže na družbo. On je odvisen. Vsi smo soodvisni. Odtod še vedno družbena premoč nad človekom.
- S takšnim premišljevanjem je Durkheim začel svoje delo. Bil je profesor pedagogike in pisal je o vzgoji. Meni, da družba vcepi posamezniku vzorce obnašanja, tako da še vedno ohrani svojo vsemogočnost;

II. Durkheimovo drugo delo je **Pravila sociološke metode** - v njem nakaže, kao naj sociolog raziskuje, in pravi: »Družbena dejstva je treba preičevati kot reči!«. To je njegov znameniti stavek, družbena dejstva se danes tolmačijo kot družbeni pojavi;

- Družbena dejstva imajo moč prisile, so nam vrinjena, potekajo v skladu s pravili, ki so od posameznika neodvisni. Že tu se kaže premoč družbe: vzgoja, družina, država, šola,... to mi srečujemo kot nekaj objektivnega, kar ne moremo spremeniti. Lahko družbena dejstva preučimo kot reči - stvari, na NARAVOSLOVEN način in ne s pogrezanjem v notranjost, ampak z iskanjem zunanjih indikatorjev (pokazateljev), tako kot preučujemo naravne pojave:

1. Družbeno dejstvo je popolnoma pojasnjeno, ko ugotovimo njegov **VZROK in FUNKCIJO**. Odločilna je primerjalna metoda, ki mora biti zastopana povsod, ker po Durkheimu eksperiment v družbi ni mogoč. **Tri ravni primerjave**:

- a) Primerjamo lahko pojave **znotraj ene družbe** (npr. tipi družin v slovenski družbi);
- b) Primerjamo pojave **med različnimi družbami istega tipa** (npr. družina v SLO in CRO)

c) Primerjamo pojave v **različnih tipih družbe** (npr. slovenska in albanska družina)

2. Uveljavljati **OPERACIONALIZACIJO**

III. Durkheimovo **tretje** delo je **Samomor**, 1897. Durkheim je zagovarjal **STATISTIKO**. To je **POZITIVISTIČNI** metodološki program.. Temu sledi njegovo preučevanje **SAMOMOROV**. Preučeval je podatke o samomorilnosti. Družba ureja vedenja posameznikov. Od tega, kako je posameznik umeščen v družbi je odvisno ali bo storil samomor. To ni prepuščeno psihi posameznika, ker potem ne bi bilo značilnih vzorcev. Gledal je statistične podatke za različne kraje Francije, Švice in Nemških dežel, omenja tudi Kranjsko. Stopnja samomorilnosti je v 19. stoletju iz leta v leto enaka. V zadnjem desetletju pa se dvigne. V začetku velja funkcionalistična teza (razlaga) da je samomor delikventno dejanje posameznika, ki ga družba ožigosa, ustrahuje. To je družbeno funkcionalno, ker družbi omogoča prevlado. Družbeno dejstvo je, da pride do dviga samomoriln.

Durkheim je naredil **tipologijo samomorov**:

1) **EGOISTIČNI SAMOMOR** - Posameznik stori samomor, ker je šibko integriran, ni dovolj povezan, misli da remalo dobi in preveč da;

2) **ALTRUISTIČNI SAMOMOR** - Nasprotje tega je, da stori samomor, ker se tako žrtvuje za družbo. Zato stori tisto, kar se od njega pričakuje.

- Ta 2 tipa se kažeta v statistični pravilnosti, ki kaže na **normalnost** tega pojava.
- Konec 19. stoletja pride do modernizacije (mestni način življenja, preseljevanje v mesto, tradicije, običaji nimajo več moči prisiljevanja, ljudje niso več vdani svoji rodbini, vsak posameznik teži k egoističnim ciljem). Pojavi se nov tip samomora:

❖ **ANOMIČEN SAMOMOR** - Družbena pravila, morala, običaji,... družba in pravo so izgubili moč prisiljevanja. Posamezniki so egoistični in nebrzdani. Pride do **ANOMIJE**, ki je hitro posodabljanje, ki mu ne sledijo družbene norme. Posamezniki niso dovolj integrirani. Nujno je, da ponotranjijo norme, ker je to proces nepopoln, pride do stanja anomalije (t.j. stanje brez norm - patološka delitev dela, privede do anomalije, ker je z njo nekaj narobe), ki sestoji v razrednem konfliktu (revni - bogati), pojavijo se razredi v spopadu (njegovi tolmači).

Merton 1910 - 1989 (ameriški sociolog): Za razliko od Durkheima je Merton, ki se je ukvarjal pretežno z ameriško družbo menil, da se anomalija kaže v stresu. Danes se od vseh pričakuje, da uspejo v življenju. Vendar se že v šoli kaže, da nekateri ne bodo uspeli. Ti so pod velikim pritiskom zato se vdajo kraji, prostituciji, nasilju, ... kaznivim dejanjem. Ni trdnih pravil, kako delati, **USPEH** pa je preprosto zaželen.

IV. Durkheimovo **zadnje** delo je **Osnovne oblike verskega življenja, 1912** - Po Durkheimovem mnenju je treba pojave najprej definirati oz. treba je pokazati razliko med religijo in nereligijo.

1. **AVSTRALSKI TOTEMIZEM** - Knjiga obravnava najbolj enostavno, izvirno obliko **RELIGIJE**, za katero je zvedel od Angleških antropologov, ki so delali v Avstraliji (on sam ni potoval).

2. **BUDIZEM** - Pri budizmu ni Boga. Gre za to, kako odpraviti trpljenje.

- Durkheim je rekel, da religije ne smemo definirati na podlagi nadnaravnih bitij. Definirati je treba preko **SVETIH** in **NESVETIH** (profanih) pojavov. Pri tem je sveto tisto, kar versko loči od neverškega.
- **Bistvo verskega** je v oboževanju in čaščenju družbe. **TOTEM** simbolizira pleme oz. družbo kot celoto. Totemi se torej vedno nanašajo na družbo kot celoto (v tej trditvi se je najbrž motil). V Avstraliji so obstajali tudi osebni totemi. Tudi trditev, da je totemizem univerz. vzorec religije je najbrž napačen.
- Durkheim trdi, da je religija odločilna povezovalka širše družbe. Ta ideja je najbrž napačna. Predvsem gre za **mehansko in organsko solidarnost**:
 - a) sila v okviru enega vzorca zagotavlja enostnost družbe;
 - b) delitev dela zagotavlja povezovanje v družbi (gre za medsebojno odvisnost- izvira iz delitve dela)
- Ni več potrebe po enotnosti nazorov, ko pride do delitve dela. Družba pa mora vedno imeti **ENOTNO VREDNOTNO JEDRO** (z idejami, ki so jim vdani vsi člani družbe), je kasneje prišel do zaključka. To dalje pomeni, da **MULTUKULTURNA DRUŽBA** ni možna;
- Po Durkheimu **se najvišja enotnost kaže v religiji**, ki je najvišja povezovalna sila v družbi.

- Nakazal stališče, ki ga kasneje prevzame Parsons (religija pri vrhu kulture). **Religija je del kolektivne zavesti** (Durkheim).
- KOLEKTIVNO ZAVEST danes imenujemo KULTURA. Tvorijo jo družbene tvorbe: morala, religija, jezik, pravo, logika, ki jih mi ponotranjimo. Durkheim je menil, da do oblikovanja teh tvorb pride ob svečanostih, kjer pride do vrenja oz. do efervescence- družba vre (čustva so močna, povezanost je visoka, oblikuje se neka nova stvarnost). Potem to postane objektivna stvarnost, ki jo ponotranjimo. Moralne, verske in druge kulturne tvorbe, ki so ločene od individualne zavesti - kolektivna zavest (so običaji, ki se nahajajo v nas, to je tisto kar nas povezuje).
- Pri Durkheimu **ni razredov**, prisotni so edino kot patološki pojav. Ni teorije slojevitosti (neke širše skupine), samo delitev dela povzroča oblikovanje poklicev.
- Durkheim je bil zmožen pritegniti znanstvenike, privrženca. Bil je ustanovitelj sociološkega časopisa: **Sociološki letnik**, 1898, za vse tiste, ki niso verjeli v kolektivno zavest, so pa preučevali družbene pojave kot dejstva. Preko časopisa je vplival na antropologijo, zgodovino, lingvistiko, psihologijo...